

Nobelio premijos laureatas Henrikas Senkevičius ir Panevėžio kraštas

Petras Juknevičius

Henrikas Senkevičius gimė 1846 m. gegužės 5 d. Volia Okšejskoje (Wola Okrzejska) kaime, Sedlcų vaivadijoje, pasiturinčių šlėktų Juzefo Senkevičiaus (1813 – 1896) ir Stefanijos Cieciovskos (1820 – 1873) šeimoje. Šeimoje Henrikas nebuvo vienintelis vaikas: jis turėjo brolį ir 4 seseris. Henriko vaikystė prabėgo įvairiose vietose: Aukštutinėje Grabovcoje (Grabowce Góre) šalia Garlovino, tėvo valdoje Venžycine (Wężyczyn) prie Mazovijos Minsko, tetos Aleksandros Dmochovskos dvarelyje Bužece (Burzec) šalia Lukovo.

1858 – 1866 m. jis mokėsi Varšuvoje: pradžioje realinėje mokykloje, vėliau – gimnazijoje. Baigęs gimnaziją Varšuvos vyriausioje mokykloje bandė studijuoti teisę, mediciną, bet 1867 m. perėjo į Filologijos fakultetą. 1871 m. H. Senkevičius baigė studijas Imperatoriškajame Varšuvos universitete (taip buvo pervardinta Vyriausioji mokykla), bet negavo kandidato diplomo, nes nelaiškė graikų kalbos egzamino.

Studijų metais prasidėjo kūrybinė Henriko Senkevičiaus veikla: 1867 m. jis parašė eiles „Jaunystės idilija“ („Sielankę młodości“), bet jos nebuvo išspausdintos. Spaudoje jis debiutavo 1869 m. Rašė literatūrines apžvalgas, feljtonus. 1872 m. atskira knygele buvo išleista nedidelė apysaka „Nuėjo niekais“ („Na marme“). 1876 – 1877 m. kaip laikraščio „Gazeta Polska“ korespondentas jis lankėsi JAV. Po kelionės į Ameriką, 1881 m. „Niwa“ išspausdino novelę „Švyturio sargas“ („Latarnik“), laikoma viena geriausių lenkų novelių. Tais pačiais metais jis tapo Varšuvos dienraščio „Słowo“ redaktoriumi.

Lenkų klasikos fondui priskiriamos dar šios H. Senkevičiaus novelės: „Škicai anglimi“ („Szkice węgle“, 1877), „Sachemas“ („Sachem“, 1883), „Jonukas muzikantas“ („Janko Muzykant“, 1879), „Bartekas Nugalėtojas“ („Bartek Zwycięża“, 1882).

Nuo 1883 metų Henrikas Senkevičius savo kūrybinę energiją sukonzentravo į istorinius romanus. Jau po metų pasirodė pirmasis trilogijos romanas „Ugnimi ir kalaviju“ („Ogniem i mieczem“, 1884),

turėjęs iki tol neregėtą pasisekimą. Greitai buvo išleistos ir kitos trilogijos dalys „Tvanas“ („Potop“, 1886) ir „Ponas Volodijevskis“ („Pan Wołodyjowski“, 1888). 1891 m. išleistas romanas „Be dogmos“ („Bez dogmatu“), o 1895 m. – „Polaneckųjų šeima“ („Rodzina Połanieckich“, 1895 m.). Dar po metų, 1896 – aisiais, pasirodė istorinis romanas „Quo vadis“. 1900 m. pasirodė dar vienas istorinis Henriko Senkevičiaus romanas „Kryžiuočiai“.

Istoriniai romanai pelnė rašytojui didžiausią šlovę. 1900 m. Krokuvos Jogailos universitetas suteikė jam garbės daktaro vardą, o Lenkijos vyriausybė – Garbės legiono ordiną. 1905 m. Švedijos akademija apdovanojo Henriką Senkevičių Nobelio premija.

Panevėžio kraštui svarbus švedų karų laikotarpį (1656 – 1660) vaizduojantis „Tvanas“. Romane aprašomos arba minimos mūsų krašto vietovės: Vadaktai, Liubičiai, Mitriūnai, Drąseikiai, Mariezai, Mazgiai, Pociūnėliai. Veiksme dalyvauja istoriniai asmenys Bilevičiai, Domaševičiai, Butrimai, Goštautai. Rašytojas turėjo gerą informaciją apie mūsų kraštą. V. Meištavičius rašo, kad rinkdamas medžiagą romanui H. Senkevičius vieną vasarą praleido Bistrampolyje. Artimus rašytojo ryšius su Bistramais liudija ir jo laišakai. Žinoma, jis galėjo apsilankyti ir kitose Lietuvos vietose.

Garsusis rašytojas mirė sulaukęs 70 metų, 1916 m. lapkričio 15 d. Vevė, Šveicarijoje.

Henrikas Senkevičius buvo vedęs du kartus. Su pirmąja žmona Marija Šetkevičiūte (Szetkiewiczówna) susilaukė dviejų vaikų: Henriko ir Jadvygos. Antrą kartą rašytojas vedė pusseserę Mariją Babską